

Aproximació a l'obra de Rossend Fortunet i Busquets (1878-1938)

Alfons Gumbau Masó^{a*}

^a Periodista

RESUM

Rosend Fortunet i Busquets va ser un sacerdot figuerenc nascut el 1878, que exercí disset anys d'organista a la parròquia de Calella, després dels quals retornà a Figueres a causa d'una malaltia. Demostrà les seves condicions literàries i musicals, proposà originals iniciatives ciutadanes i tingué una àmplia presència a la premsa defensant aquestes i altres idees. Traspassat l'any 1938, de mort natural, i possiblement per això, avui només és recordat a la ciutat de Figueres per la representació anual dels seus Pastorets, que aquest 2023 celebren el centenari. Aquest article recupera alguna de les seves partitures perdudes i pretén fer inventari de la seva producció.

Paraules clau: Figueres, Rossend Fortunet, teatre, pastorets, música, ferrocarril, turisme religiós

---

Approach to the work of Rossend Fortunet and Busquets (1878-1938)

ABSTRACT

Rosend Fortunet i Busquets was a priest from Figueres born in 1878. He served seventeen years as organist in the parish of Calella, after which he returned to Figueres due to illness. He demonstrated his literary and musical abilities, proposed original citizen initiatives and had a wide presence in the press, defending these and other ideas. Rossend Fortunet i Busquets died in 1938 from natural causes, and probably for this reason he is only remembered in the city of Figueres for the annual presentation of his nativity play "Els Pastorets", which celebrates its centennial this 2023. This article pretends to take an inventory of his production and recover some of his lost sheets music.

Keywords: *Figueres, Rossend Fortunet, theatre, nativity play "Els Pastorets", music, railway, religious tourism.*

---

* Correspondència: Alfons Gumbau Masó
E-mail: agumbau@gmail.com

Recepció: 12/04/2023 • Acceptació: 24/07/2023

DOI: 10.34810/20.8010.01.331

Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos (AIEE), Figueres, vol. 54 (2023), pàg. 273-291

El dia de Nadal de 2023 es compleix el centenari de l'estrena a Figueres de la sarsuela *El primer Nadal dels pastors*, amb lletra i música de Rossend Fortunet i Busquets. Aquests Pastorets han tingut un gran ressò a la ciutat i, després de cent anys, es continuen representant anualment, no amb el fervor religiós inicial, però sí que es fan reivindicant el valor del teatre popular i la conservació del patrimoni local.

Més enllà d'aquesta "vigència" de l'obra, i l'annual aparició als cartells de l'espectacle que comporta, avui el nom de Rossend Fortunet és pràcticament desconegut a Figueres i comarca. I no cal dir més lluny. Ignorats queden els seus sermons com a sacerdot; els disset anys com a organista de la parròquia de Calella; les seves creacions literàries; les seves composicions musicals; els seus viatges per Europa; la seva presència als mitjans de comunicació en diferents fronts, i, especialment, l'altra seva "devoció": el ferrocarril.

Aquest treball solament pretén ser una primera aproximació a la figura de Rossend Fortunet, a partir d'un simple inventari de diferents mostres de la seva petja, la qual es troba esbossada en tres reportatges que, en diferents moments, van aparèixer a la premsa: a *Los santuarios Católicos* (1929),¹ i a *Vida Parroquial*, un el 1940,² i i l'altre el 1963.³ La seva obra editada es pot trobar a la Biblioteca de Figueres, avui Fages de Climent, ja que el 1922 ell mateix en va fer donació a l'equipament acabat d'inaugurar.⁴

Rossend Fortunet i Busquets va néixer en un moment social i políticament convuls, només cinc anys després de la proclamació de la primera República, amb el que van suposar per a la societat les noves tendències liberals, i quatre després de la Restauració Borbònica, que va comportar la contraofensiva dels sectors conservadors, en especial dels catòlics, que posaren en marxa diversos moviments i accions per a fer-se visibles a les respectives comunitats i combatre la laïcitat que hi era cada vegada més present. A Figueres i a l'Empordà, on el republicanisme Federal tenia gran predicament, aquest moviment de reacció catòlica es va fer patent amb l'obertura de diverses escoles d'inspiració cristiana i cívicament visible a partir de la creació de dues entitats, les quals tingueren poca durada bàsicament per les divisions i els enfrontaments entre els mateixos catòlics. El 1884 es funda el Centre de Catòlics que el 1907 va donar pas a la Lliga d'Acció Social, la qual no va trobar pas la unitat desitjada i es va anar diluint fins a desaparèixer oficialment el 1928, set anys després de la creació del Patronat de la Catequística Parroquial (1921), que després del parèntesi 1936-1939, va reaparèixer amb força.

---

1. *Los Santuarios Católicos* (juliol de 1929), núm. 13, p. 1-4.

2. *Vida Parroquial* (8 de març de 1940), núm. 220, p. 1-3.

3. *Vida Parroquial* (10 de maig de 1963), núm. 1.253, p. 5 i 6.

4. BFC (Biblioteca Fages de Climent) *Diaris de la Biblioteca 1922-1929. Llibre 1, p. 5*. L'anotació porta data del 24 de setembre de 1922, sense especificar les obres donades. La biblioteca s'havia inaugurat el 2 de juliol.

LA PERSONA

Rossend Fortunet i Busquets va néixer a Figueres, en el si d'una família profundament catòlica. Josep Fortunet Espí i Anna Busquets Romans tingueren quatre fills:⁵ Concepció (6/9/1870), que morí als 28 anys; Joaquina (9/2/1872), que romangué soltera; Rossend (29/5/1878) i Frederic (18/7/1883) que donà continuïtat a la nissaga i al negoci familiar, uns coneguts magatzems de teixits al carrer de Peralada, 8.

Va entrar al seminari de Girona amb dotze anys i es va ordenar catorze anys més tard. Després d'uns mesos residint a Barcelona, l'1 d'octubre de 1905 va ser nomenat organista de la Parròquia de Calella,⁶ localitat on es traslladà amb la seva cosina Conxita Fontdecaba Busquets que li feia de majordoma. L'any 1922 va demanar retornar a Figueres, a causa d'una malaltia.

Hi ha poques dades de les seves activitats pel Maresme al llarg d'aquests disset anys –les aparegudes a la premsa local⁷ i alguna cita al llibre *Calella típica*⁸– cosa que contrasta amb el fet que és el període més prolífic de la seva vida, el de més iniciatives, projectes i creació periodística, literària i musical. Avui no hi ha a Calella res ni ningú que el recordi.

De nou a Figueres s'instal·là al primer pis de la casa del seu germà Frederic, a la plaça de l'Ajuntament 22-23, juntament amb la seva germana Quimeta i la seva cosina Conxita. A partir d'aquest moment, l'activitat de Fortunet va quedant limitada per la "cel·lulitis orbitària doble"⁹ que li produeix una progressiva pèrdua de visió. La gravetat de Mn. Rossend s'accentuà a finals de 1928; després de dues operacions¹⁰ experimenta una lleugera millora pel que "sembla que li serà salvada la vida, encara que no es pot dir tant de la vista, que continua seriament amenaçada."¹¹ De fet la va perdre totalment; no podia llegir encara que continuava escrivint a mà i a màquina.¹² Aquest estat el va salvar de morir afusellat a l'inici

5. AMF (Arxiu Municipal de Figueres). Padró d'habitants 1894. foli 142.

6. ADG (Arxiu Diocesà de Girona) *Boletín oficial eclesiástico del Obispado de Gerona* (21 de novembre de 1905), núm. 42, p. 626.

7. Periòdics *La Costa de Llevant* i *Vida Nova*. Es poden consultar en línia a l'adreça: <https://trencadis.diba.cat/>

8. *Calella típica (I)*. Anècdotes, fets i personatges de la Calella antiga. Narració original de Josep Andreu i Gay, transcrita i coordinada per Lluís Campeny i Coll. Calella: Ajuntament de Calella, [1978] 196 pp.

Calella típica (II): pàgines viscudes calellenques / Josep Andreu i Gay, Josep-Esteve Bartrina i Vilaró, Jaume Marxuach i Flaquer; recopilació de Lluís Campeny i Coll. Calella: Ajuntament de Calella, [1985] 201 pp.

9. *Vida Parroquial* (10 de maig de 1963), núm. 1.253, p. 5.

10. *La Veu de l'Empordà* (24 de novembre de 1928), núm. 1.259, p. 7.

11. *Vida Parroquial* (desembre de 1928), núm. 11, p. 8.

12. *Los Santuarios Católicos* (juliol de 1929), núm. 13, p. 3.

La família Fortunet. Al mig, dret, el pare, Josep Fortunet Espí. Asseguda a la seva dreta, la mare, Anna Busquets Romans, i al seu costat la germana gran, Quimeta. A cada costat del pare, els fills, Rossend, amb sotana, i Frederic (Foto: Fons família Fortunet).

de la guerra civil. Segons s'explica en les memòries familiars¹³ "el dia que varen anar a buscar-lo els piquets radicals per afusellar-lo, com a altres capellans amics seus,¹⁴ la seva germana i la Conxita varen embenar-lo del cap i altres parts del cos, més del compte, perquè donés la sensació de molt malalt, i així varen deixar-lo morir tranquil·lament a casa", cosa que s'esdevingué, de mort natural, el 24 d'abril de 1938.

EL SACERDOT

Rossend Fortunet va ingressar al seminari de Girona en el curs 1890-91, on va rebre el presbiterat el 24 de setembre de 1904.¹⁵ Va cantar missa a la parròquia de Sant Pere de Figueres el 15 d'octubre de 1904, essent apadrinat pel matrimoni figuerenc Joaquim Moner i Antònia Raguer.

Del seu pas pel Seminari se'n destaca una ment brillant, facilitat per l'oratòria i la seva predisposició per la literatura i especialment la música de la qual en va fer, també, la professió. Les primeres xerrades, encara estudiant, les va donar al Centre de Catòlics.¹⁶ De totes elles n'han transcendit dos sermons, que van ser impresos:

---

13. Mariona FORTUNET I LORCA. *El "tiu" Rossend Fortunet Busquets*. Mecanoscrit inèdit de la neboda-neta, recollint la memòria familiar.

14. Es refereix, entre altres, a Agustí Burgas, Joan Casademont, Pere Arolas i Lluís M. de Macià.

15. ADG *Boletín oficial eclesiástico del Obispado de Gerona* (7 d'octubre de 1904), núm. 17.

16. *El Regional* (24 de juny de 1900), núm. 571, p. 3. *El Regional* (27 de juny de 1901), núm. 676, p. 2. *El Regional* (12 de juny de 1904), núm. 936, p. 2.

- “Refutació del Syllabus”¹⁷ pronunciat al seminari el 7 de març de 1902. En una prova de la seva capacitat, però també de la seva gosadia, Fortunet s’atreveix amb el que alguns consideren un dels documents més controvertits de la Església catòlica, el *Syllabus*¹⁸, i concretament la proposició 55, que tractava de la separació de l’Església i l’Estat. La revista *Vida* en va publicar¹⁹ una crítica/ comentari.
- “Als joves de Figueres”,²⁰ sermó del 26 de març de 1907, a l’església de Sant Pere de Figueres, adreçat específicament als nois. Avui, més que el contingut, es fa interessant el pròleg escrit l’octubre de 1908, en el qual explica com, a conseqüència de l’acte i de les seves paraules, es va constituir l’*Associación de jóvenes Católicos*, per donar solució “als perills”, diu, que es trobarien ells –que és a aquells que bàsicament es dirigeix– quan sortissin dels col·legis religiosos, que en els darrers anys s’havien creat a Figueres.

Rossend Fortunet de jove. Podria ser en el moment d'ingressar al seminari. (Foto: Fons família Fortunet).

-
17. Rossend FORTUNET I BUSQUETS, “Refutación de la proposición 55 del Syllabus: ecclesia a statu, statusque ab ecclesia sejugendus est. Girona: Imprenta de Masó, 1903. [BFC]
18. Recull de vuitanta proposicions condemnatòries de les doctrines progressistes, publicat per Pius IX (1864).
19. *Vida* (15 de maig de 1903), núm. 32, p. 124 i 125.
20. Rossend FORTUNET I BUSQUETS, “Sermón predicado á la juventud de Figueras en la Iglesia parroquial de San Pedro el martes santo, 26”. Barcelona: Imprenta de Eugenio Subirana, 1907. [BFC]

EL VIATGER: TURISME CATÒLIC

Una de les activitats més sorprenents que va dur a terme Rossend Fortunet, encara que no es pot destriar de la seva vocació pastoral i mariana, va ser l'organització de viatges arreu d'Europa per visitar destins importants del catolicisme, especialment santuaris, però amb el màxim d'organització i comoditats, encara no gaire habituals en aquella època.²¹ A la pràctica, el *Fomento Nacional de Peregrinaciones* esdevingué una agència de viatges monotemàtica, d'àmbit estatal i amb seu a Figueres. En aquesta empresa, comptà amb la col·laboració dels també sacerdots Agustí Burgas i Joan Casademont, que n'era el director.

El projecte, gestat el 1907 de Calella estant, no podia tenir millor presentació: del 6 a l'11 de juliol de 1908 va organitzar la "Peregrinación Ampurdanesa a Lourdes", amb 1.823 persones viatjant en tres trens especials.²² Mai a l'Estat s'havia organitzat una peregrinació d'aquelles dimensions. De 1907 a 1936, van muntar més de 40 viatges²³, els més destacats dels quals foren les peregrinacions a Lourdes i les visites a Roma i a la Passió d'Oberammergau.

Rossend Fortunet (a l'esquerra) en un dels viatges de turisme catòlic. La seva germana Quimeta és la de més amunt, amb vestit blanc. La resta no identificats. (Foto: Fons família Fortunet).

---

21. *Los Santuarios Católicos* (juliol de 1926), núm. 1, p. 3.

22. *Vida Parroquial* (8 de març de 1949), núm. 220, p. 2.

23. *Vida Parroquial* (10 de maig de 1963), núm. 1.253, p. 5.

EL MÚSIC

Paral·lelament als seus estudis eclesiàstics, Rossend Fortunet va cursar la carrera de música. Es desconeix quins van ser els seus professors; podríem pensar en els seus inicis a l'escolania amb mossèn Isidre Lleys. Les primeres aparicions públiques, del jove Rossend músic, les trobem acompanyant obres musicals al Cercle de Catòlics.²⁴

Cal suposar que l'aprenentatge musical el va rebre al seminari. Quan s'anuncia que anirà destinat a Calella, s'esmenta que és deixeble del mestre gironí Eudaldo Melendres.²⁵ En acabar el seminari, va anar a perfeccionar els coneixements d'òrgue a Santa Maria del Mar.²⁶ En aquesta breu etapa barcelonina, va publicar el *Prontuari de la Teoria de la Música*,²⁷ el primer dels seus dos tractats musicals. És un mètode en vint-i-cinc lliçons exposades de forma fàcil i elemental, a mena de "catecisme", adreçada als menuts que s'inicien al solfeig i dedicada als col·legis de primària dels dos sexes.

Lògicament, la de Calella hauria estat l'època més fructífera de la seva carrera musical, perquè hi exercia "professionalment" i perquè encara estava en plenes facultats sensorials. Sabem que hi va escriure uns Goigs a la Mare de Déu del Carme que es cantaven en castellà: "Sed nuestro amparo amoroso / Madre de Dios del Carmelo...",²⁸ i també el "Regina Coeli" per a la Processó de l'Àngel, del dia de Pasqua de Resurrecció.²⁹

En aquest període, va compondre la sardana *Cortal Avinyó*, dedicada als seus padrins de Missa, Joaquim Moner i Antonia Ragner, propietaris del dit cortal de Castelló d'Empúries. La reducció a piano es va editar el 1907,³⁰ però no consta estrenada ni figura en cap dels arxius sardanístics consultats, per la qual cosa no sembla que hagués fet la versió per a cobla.

També és d'aquells anys la *Teoria il·lustrada de la música*,³¹ similar en estructura al *Prontuari*, molt més àmplia i amb la inclusió de pentagrames i notacions musicals, que aquell no té. La segona edició encara va ser modificada i

24. *El Regional* (29 de setembre de 1901), núm. 703, p. 2.

25. *Diario de Gerona de avisos y noticias* (6 d'octubre de 1905), núm. 229, p. 6.

26. *Vida Parroquial* (10 de maig de 1963), núm. 1.253, p. 5.

27. Rossend FORTUNET I BUSQUETS, *Prontuario de la teoría de la música: en XXV lecciones*. Barcelona: Imprenta de Henrich y Cia. en Comandita, 1905. [BFC]

28. AMC. *Calella típica* (II): p. 145 i 146.

29. AMC. *Calella típica* (II): p. 171 i 172.

30. *Diario de Gerona de avisos y noticias*, (18 de setembre de 1907), núm. 294, p. 5. i *La Defensa* (21 de setembre de 1907), núm. 40, p. 3.

31. Rossend FORTUNET I BUSQUETS, *Teoría ilustrada de la música: XL lecciones convenientemente dispuestas para servir de texto en conservatorios, academias, seminarios, escuelas normales y colegios de ambos sexos, durante los cursos de preparación, elemental, medio y superior; prólogo de Felipe Pedrell*. Barcelona: Subirana, 1915. 2a ed. [BFC]

*Una fotografia d'estudi.
(Foto: Fons família Fortunet).*

augmentada i conté un pròleg del prestigiós Felip Pedrell³² que en destaca el seu valor pedagògic.

Per tancar aquesta recopilació d'obra musical, cal afegir que es conserva sencera la partitura d'*El primer Nadal dels pastors*, la qual va ser estrenada per La Principal de Peralada, dirigida pel mateix Fortunet. En contraposició al seu text dramàtic poc original, la música és d'una gran brillantor i una prova de la seva capacitat musical. Aquests Pastorets són els únics de tota l'extensa biblioteca del gènere, en què l'autor de la música i de la lletra són la mateixa persona.³³

Sembla evident que un organista i mestre de Capella hauria de tenir una certa producció pròpia, però, en el cas de Fortunet, no hi havia notícia de més partitures que les esmentades, en part a causa d'haver deixat prematurament l'activitat, i per les circumstàncies de la seva mort, al final de la guerra civil, i el posterior esfondrament del pis on vivia, a causa d'un bombardeig.

A la recerca d'aquestes composicions, i d'altres originals també desapareguts, he procedit al buidatge de les 42 caixes del valuós fons de Mn. Josep M. Albert i

---

32. Felip Pedrell i Sabaté (1841-1922) Compositor i musicòleg català, creador del nacionalisme musical i dels estudis de musicologia a Catalunya i a Espanya.

33. Més informació sobre l'obra: Agustí VEHÍ, Alfons GUMBAU, Gemma GUMBAU. *Els Pastorets de Figueres*. Figueres: Brau, 1998. 149 p.

Arnau, dipositat a l'arxiu municipal de Figueres. En elles han aparegut cinc obres signades per Fortunet:

- *“Regina Caeli Laetare”, Para la procesión del Angel del dia de Pascua de Resurrección.* És l'única datada (1909), i, com hem vist, mencionada a *Calella típica (II)*.³⁴
- *“Tantum ergo”, a cuatro voces.*
- *“Gozos a la Inmaculada Concepción”.*
- *Bressolada al bon Jesús, Villancico a solo duo y coro*, el qual porta la dedicatòria *“A món íntim en Joan Casademont, Prevere”*.³⁵
- *Els tres Reis de l'Orient.* Composició de 16 compassos, versionant la cançó tradicional, tant en la música com en la lletra. Aquesta consta de dos versets: *“Els tres Reis de l'Orient han vingut de la Judea / Els tres Reis de l'Orient, porten coses a la gent”*, que es repeteixen una vegada, amb música diferent.

L'ESCRIPTOR

Si de la música en va fer professió, la vocació de Rossend Fortunet eren les lletres. Bona part dels textos de Rossend Fortunet –fins i tot els dels projectes ferroviaris– traspuen un aire més o menys literari, i va ser en l'escriptura a on es va refugiar quan la ceguesa li va anar limitant l'activitat.

La producció literària que hem pogut aplegar és aquesta:

- *El Primer Nadal dels Pastors*³⁶

És de llarg la seva obra més coneguda, bàsicament en la versió representada. L'autor la va escriure continuant una tradició de molts anys a la ciutat, però amb un text renovat i més d'acord amb la jerarquia eclesiàstica, menys polititzat que l'anterior, i molt més marià que qualsevol altre. Coincidint amb el 75 aniversari se'n va fer la reedició.³⁷ L'any 2010 aquests Pastorets van ser declarats Bé cultural d'interès local (BCIL).³⁸

34. AMC. *Calella típica (II)*: p. 171 i 172.

35. Joan Casademont i Marigó (Figueres 1870-1936). Va ser director del Fomento Nacional de Peregrinaciones. Morí assassinat el setembre de 1936.

36. Rossend FORTUNET I BUSQUETS, *El Primer Nadal dels pastors: sarsuela pastoril en quatre actes i en vers*. Barcelona: Imprenta Ibérica, 1924. [BFC]

37. Rossend FORTUNET I BUSQUETS, *El Primer Nadal dels pastors*. Figueres: Brau 1998. 148 pp.

38. AMF. Ajuntament de Figueres. Acta ple municipal del 4 de març de 2010.

Mn. Rossend al seu despatx, en una imatge que sintetitza el seu treball: Un gran quadre de la Verge, i sobre la taula un exemplar del Cu-Cut, amb el qual tingué una topada arran de la representació de Canigó, a les arenes de Figueres. (Foto: Fons família Fortunet).

- Guies de viatge

Estretament lligades a la seva activitat turística, Rossend Fortunet va escriure diferents guies per als seus viatgers. Algunes d'elles van ser editades i comercialitzades, com ara les del Santuari de Lourdes³⁹ i dues de la ciutat de Roma.⁴⁰

39. Rossend FORTUNET i BUSQUETS, *Historia y guía de Lourdes, manual del peregrino*. Barcelona: Eugenio Subirana, 1908. [BFC]

40. Rossend FORTUNET i BUSQUETS, *Guía-programa de la peregrinación española a Roma, organizada por el Fomento Nacional de Peregrinaciones con motivo del XXVI Congreso Eucarístico Internacional: mayo-junio 1922, itinerario núm. 2, viaje circular*. Barcelona. Políglota, 1922. [BFC]

Rossend FORTUNET i BUSQUETS, *Guía-programa de la peregrinación española a Roma y principales santuarios de Italia y Francia / compuesta expresamente para este viaje*. Barcelona. Imprenta de Henrich, [192-?][BFC]

• Títols desapareguts

Seguint la petja de Rossend FortUNET, apareixen citades obres no publicades de les quals no es conserven els originals.

– *La sort d'en Llufa, o els Tres Reis de l'Orient*. Es va estrenar el 6 de gener de 1925,⁴¹ com epíleg dels Pastorets, només per a les representacions de la diada de Reis, ja que hi sortien aquests personatges. Tindria algun tema musical.

– *Felicitações nadalenques de l'Escolania als seus benefactors (1901-1904)*. Apareix en el programa⁴² d'una vetllada celebrada el 1946 al Patronat de la Catequística, i com que figura inclosa en un "recital poètic", cal pensar que no és musical, sinó literària.

– *El último Papa*. Novel·la ambientada en l'any 2114, en la qual un monjo figuerenc de Sant Pere de Roda és elegit Papa, i convoca un Congrés eucarístic a Figueres. La fi que hauria tingut l'original és contradictori: es diu que va desaparèixer al final de la guerra civil, encara que n'hi ha constància a principis dels anys 60.⁴³ Es podria haver cremat en l'incendi que l'any 1977 va destruir completament els Magatzems FortUNET.⁴⁴

– *El casto José*, una obra teatral "de gran aparato" que hauria deixat inacabada.⁴⁵ Podria haver tingut la mateixa fi que l'anterior.

• Textos als periòdics

Aquests exercicis literaris també es poden trobar en alguns articles apareguts en revistes i setmanaris. A tall d'exemple:

– A la revista *Vida*⁴⁶ va publicar tres textos, en català, que corresponen a la seva època encara al seminari: *En la mort de Mossén Jacinto (sic) Verdager*,⁴⁷ *El cloquer*,⁴⁸ i *Una nit de vetlla*.⁴⁹

– A *La Veu de l'Empordà*, va publicar amb l'avantítol comú de "*Plagas de verano*" quatre articles en to desenfadat, a voltes humorístic i un pèl sarcàstic, descrivint el que per a ell eren plagues estiuenques. Els títols són evidents: "El calor",⁵⁰ "Las

41. *La Veu de l'Empordà* (17 de gener de 1925), núm. 1.058, p. 5.

42. *Vida Parroquial* (19 de desembre de 1946), núm. 437, p. 4.

43. *Vida Parroquial* (29 d'abril de 1963), núm. 1.252, p. 16.

44. *Ampurdan* (8 de juny de 1977), núm. 1.756, p. 18.

45. *Vida Parroquial* (10 de maig de 1963), núm. 1.253, p. 5.

46. Publicació quinzenal de literatura i art, apareguda a Girona del gener de 1902 al maig de 1903.

47. *Vida* (30 de juny de 1902), núm. 11, p. 191.

48. *Vida* (15 de febrer de 1903), núm. 26, p. 27-29.

49. *Vida* (15 de març de 1903) núm. 28, p. 55-58.

50. *La Veu de l'Empordà* (23 d'agost de 1913), núm. 462, p. 2.

moscas”,⁵¹ “Los mosquitos”,⁵² amb un símil mostrant els seus coneixements musicals i “Los veraneantes”,⁵³ en el qual es queixa dels inconvenients que comporten els estiuejants de la ciutat (Barcelona?) a la gent que viu als pobles de platja (Calella?).

A *La Defensa*,⁵⁴ en un número extraordinari de Setmana Santa, publica amb el títol de “Agonias” un relat de Jesús i els apòstols, a la presa de l’Hort de les oliveres. Dividit en tres parts, la central segueix el text de l’Evangeli, però les altres dues estan molt recreades, amb una bona literatura i ambientació, i amb un efecte final “cinematogràfic”.

EL PERIODISTA

O publicista⁵⁵ com es denominava a l’època. La seva presència a la premsa s’emmarca en tres àmbits: un, el literari, que ja hem vist; i un segon, el moral o religiós, incloent-hi la divulgació del seu projecte turístic. Són articles puntuals, d’opinió, com ara:

– “Semana Santa”.⁵⁶ Descriu com se celebrava poc abans de 1910 aquesta festa, i lamenta com s’està perdent, fins al punt que molts la prenen com unes “vacances”.

– “La Pasión de la Iglesia (en España)”⁵⁷ on compara la narració de la Passió que fan els evangelis, amb l’actualitat política que es vivia el 1912.

• *Los Santuarios Católicos*⁵⁸

Aquesta publicació, que dirigia el mateix Fortunet, va sorgir de la necessitat de comunicar els objectius i les activitats del *Fomento de las Peregrinaciones* als seus socis, quasi tots catalans, però també de la resta de la península. Era editada amb paper de qualitat i profusament il·lustrada, amb fotos dels destins dels viatges, o les de les excursions fetes i dels seus participants. Va aparèixer el juliol de 1926 i el darrer número (53), el maig-juny de 1936.⁵⁹

El contingut de la revista era molt clar: informar dels viatges programats, amb tot luxe de detalls “turístics”, i tècnics, com ara horaris, preu i mitjans de transport, en especial els ferroviaris. També es publicaven cròniques, o relats, de les excursions

---

51. *La Veu de l’Empordà* (30 d’agost de 1913), núm. 463, p. 1 i 2.

52. *La Veu de l’Empordà* (13 de setembre de 1913), núm. 465, p. 2.

53. *La Veu de l’Empordà* (20 de setembre de 1913), núm. 466, p. 2 i 3.

54. *La Defensa* (28 de març de 1907), núm. 14, p. 1 i 2.

55. Escriptor que escriu per al públic, amb l’objectiu de difondre determinades idees.

56. *La Veu de l’Empordà* (19 de març de 1910), núm. 283, p. 2 i 3.

57. *La Veu de l’Empordà* (30 de març de 1912), núm. 389, p. 3.

58. Per a una descripció acurada de la revista: (Guillamet i altres, 2009: 321).

59. La col·lecció completa es pot consultar a BFC. En xarxa, només fins a l’any 1931. Els anys 1932-1936 a la Biblioteca Virtual de Premsa Històrica: <https://prensahistorica.mcu.es/es/consulta/registro.do?id=4324>.

ja realitzades. Quan aquesta actualitat no omplia, es publicaven ressenyes, notícies i valors d'altres santuaris. Cal pensar que la majoria d'aquests articles no signats, es poden atribuir a mossèn Fortunet.

Pel que fa a aquest grup, cal anotar també dues capçaleres introbables:

– Segons les referències familiars,⁶⁰ al seminari va fundar una revista, a cicloestil, amb el nom de *La Regeneración*. A l'Arxiu Diocesà de Girona, no se'n conserva cap exemplar. No hem trobat relació amb *La Regeneración*, subtitulada "Revista semanal de Acción Católica"⁶¹ publicada de 1908 a 1910 a Girona, i elaborada pel clergat gironí.

– En crear-se a Figueres la Lliga parroquial de Perseverança, Rossend Fortunet apareix a la primera junta com a "Vocal de la revista *Perseverancia*".⁶² Com que la capçalera no figura a cap dels treballs fets sobre la premsa figuerenca,^{63 64} pensem que, en el cas que s'hagués arribat a publicar, no passaria de ser un puntual butlletí intern.

El tercer dels àmbits periodístics, engloba articles de ciutat. Des del pas pel seminari, i sobretot des de l'estada a Calella –que ja hem dit que és el període més prolífic de la seva vida–, Rossend Fortunet s'escapa sempre que pot a Figueres ciutat que "viu" i "pateix", a distància: en aquell temps, Calella distava els mateixos quilòmetres que ara, però era molt més lluny. Quan torna a casa el 1922, el neguit persisteix. I aquesta permanent preocupació aflora amb nombrosos projectes i iniciatives, amb els seus corresponents articles per divulgar-los. Aquests en són alguns:

"Consecuencias",⁶⁵ article molt primerenc, quan encara és al seminari, en què condemna l'ateisme de l'Institut d'ensenyament, que obliga algunes famílies a marxar de Figueres, i critica Joan Maria Bofill, que n'era catedràtic, a més d'alcalde.

Figueres en lo porvenir

Constitueixen un conjunt important d'articles, dels més rellevants de Rossend Fortunet, perquè en ells descriu la Figueres del moment, tant per les mancances com per les potencialitats, i en lloc de fer una crítica ferotge proposa solucions i projectes per dur a terme, demostrant els seus coneixements tècnics i amb una

60. *Vida Parroquial* (10 de maig de 1963), núm. 1.253, p. 5.

61. A l'hemeroteca de l'Arxiu Municipal de Girona, hi ha vint exemplars de diferents anys.

62. *Vida Parroquial* (1 de febrer de 1928), núm. 1. p. 8.

63. Àngel RODRÍGUEZ VILAGRAN. *Catàleg de publicacions periòdiques catòliques a la Diòcesi de Girona (3). Annals de l'Institut d'Estudis Gironins. Vol. LV, 2014, p. 499-530.*

64. Jaume GUILLAMET, Manuel MORENO, Anna TEIXIDOR, i Albert TESTART. *Història de la premsa de Figueres: 1809-1980*. Figueres. Ajuntament de Figueres; Girona. Diputació de Girona, 2009. Col·lecció Juncària, núm. 4.

65. *El Regional* (4 de juliol de 1901), núm. 678, p. 2.

visió de futur sorprenent. Cal remarcar que són escrits entre 1909 i 1911. Té 31 anys i en fa quatre que és a Calella.

En el primer dels articles,⁶⁶ ja deixa clar l'objectiu: "*Voy a escribir una sèrie de artículos sobre urbanización local. Però no solo he de hablar de urbanització sinó de toda clase de reformas o mejoras ya sean materiales ya morales o intelectuales que en mi concepto Figueras necesita*". I quan entra en matèria fa una implícita declaració d'intencions: "*Dos cosas dan realce a una población y definen externamente su carácter: el campanario y la estación*", però arraona el primer i se centra en l'estació de ferrocarril, la qual, després de 30 anys d'explotació, encara era provisional. Reclama, entre altres coses, evitar que mentre els trens fan maniobres "*se puedan contar de veinticinco à treinta carruajes detenidos en el paso a nivel de la carretera de Rosas*".⁶⁷ El segon article⁶⁸ també serà exclusivament per l'estació.

En el tercer,⁶⁹ introdueix el concepte urbanístic i revisa dues places, la de l'Estació i la del Comerç, (avui del Gra), revista que continuarà en el quart:⁷⁰ la de la Constitució (Ajuntament), la de la Indústria (avui de les Patates), la del Teatre (el Principal), les placetes de la Rambla, la Porta del Sol, la Triangular, la de l'Institut, i la de l'Escorxador. El cinquè article⁷¹ és tot per al Mercat cobert i en el sisè comença un tema general que s'allargarà fins a l'onzè, "*Mejoras en la via pública*", sota el qual tracta el clavegueram i l'empedrat,⁷² voreres,⁷³ enllumenat,⁷⁴ arbrat,⁷⁵ fonts públiques⁷⁶ i "*mingitorios*"⁷⁷ o urinaris públics.

EL CANIGÓ I LA TRAMUNTANA. Coneguda és la representació del poema *Canigó*, de Mn. Cinto Verdaguer, en versió dramàtica de Josep Carner, prevista per les Fires de l'any 1910 a la plaça de braus de Figueres, la qual degué ser suspesa a causa de la tramuntana. En un article,⁷⁸ publicat just després del desastre, Fortunet va reivindicar la conveniència de tornar-la a programar a Figueres, i no a Barcelona com algunes veus apuntaven. Entre aquestes, el setmanari satíric *Cu-Cut*, que, a

66. *La Veu de l'Empordà* (31 de juliol de 1909), núm. 250, p. 1 i 2.

67. *La Veu de l'Empordà* (31 de juliol de 1909), núm. 250, p. 2.

68. *La Veu de l'Empordà* (14 d'agost de 1909), núm. 252 (surt imprès 250), p. 1 i 2.

69. *La Veu de l'Empordà* (4 de setembre de 1909), núm. 255, p. 1 i 2.

70. *La Veu de l'Empordà* (9 d'octubre de 1909), núm. 260, p. 1 i 2.

71. *La Veu de l'Empordà* (13 de novembre de 1909), núm. 265, p. 1 i 2.

72. *La Veu de l'Empordà* (18 de desembre de 1909), núm. 270, p. 1 i 2.

73. *La Veu de l'Empordà* (5 de febrer de 1910), núm. 277, p. 2.

74. *La Veu de l'Empordà* (5 de març de 1910), núm. 281, p. 2 i 3.

75. *La Veu de l'Empordà* (14 de maig de 1910), núm. 291, p. 3.

76. *La Veu de l'Empordà* (6 d'agost de 1910), núm. 303, p. 2 i 3.

77. *La Veu de l'Empordà* (7 de gener de 1911), núm. 325, p. 1 i 2.

78. *La Veu de l'Empordà* (7 de maig de 1910), núm. 290, p. 2.

sobre, se'n va burlar obertament.⁷⁹ Fortunet es va enfrontar al *Cu-Cut*⁸⁰ que li va acabar demanant disculpes.⁸¹

EL MONUMENT A ÁLVAREZ DE CASTRO. El 22 de gener de 1910 s'escau el centenari de la mort d'Álvarez de Castro, cosa que motiva un homenatge per exaltar la seva figura i els "valors patriòtics" que representava. En aquest context, *La Veu de l'Empordà* va publicar un número extraordinari en el qual Fortunet, al final d'un abrandat article reivindicant el personatge, proposava l'erecció d'un monument per recordar-lo.⁸² El monòlit va trigar catorze anys a ser inaugurat –el 15 de maig de 1924, pel rei Alfonso XIII⁸³– i encara es pot veure a dalt de la pujada del castell de Sant Ferran.

L'EXPOSICIÓ DE 1929 A BARCELONA. Preocupat per com podia aprofitar Figueres la futura Exposició Internacional fa una anàlisi⁸⁴ dels atractius turístics que pot oferir la ciutat i de la promoció que caldria fer-ne, amb propostes innovadores que avui tenim per habituals. Fortunet va formar part del Comitè pro Exposició Internacional de Barcelona, creat per l'Ajuntament de Figueres, en representació del periòdic *El Ampurdán*.⁸⁵

MOSTRA EN TEMPS DE FLORS. Aprofitant el context de l'Exposició Internacional, en un article breu, titulat "Una idea"⁸⁶ suggeria que, ja que Figueres celebra la festa el mes de maig, es podria celebrar una "Exposición Internacional de Floricultura (...) que daría nombre a la ciudad". Per aconseguir-ho, "Figueras necesita un pabellón para esta clase de certámenes".

- Corresponsalia

Segons el seu germà⁸⁷ Fortunet va ser corresponsal de *La Vanguardia*. A la recerca digital, no apareix la seva signatura, però sí que entre 1926 i 1928 s'hi publiquen diverses informacions sobre Figueres, signades com a "Corresponsal", tal com ocorre per altres ciutats; pel redactat i pels temes que hi apareixen, se li podrien atribuir.

79. *Cu-Cut* (12 de maig de 1910), núm. 416, p. 292.

80. *La Veu de l'Empordà* (28 de maig de 1910), núm. 293, p. 1.

81. *Cu-Cut* (9 de juny de 1910), núm. 420, p. 359, i *Cu-Cut* (16 de juny de 1910), núm. 421, p. 374.

82. *La Veu de l'Empordà* (22 de gener de 1910), núm. 275, p. 6 i 7.

83. Josep M. BERNILS MACH. *Cien años de ciudad*. Figueres: Institut d'Estudis Empordanesos 1974-1975. p. 194.

84. *El Ampurdán* (27 d'octubre de 1928), núm. 89, p. 2 i 3.

85. *La Veu de l'Empordà* (10 de novembre de 1928), núm. 1.257, p. 6.

86. *El Ampurdán* (27 d'abril de 1929), núm. 115, p. 4.

87. *Vida Parroquial* (10 de maig de 1963), núm. 1.253, p. 5.

EL MÓN DEL FERROCARRIL

Rosend FortUNET va ser un admirador del ferrocarril –en aquells moments encara desenvolupant-se– un apassionat de les seves possibilitats com a transport i motor econòmic, resultats que havia copsat en els seus viatges per Europa, fets majoritàriament en aquest mitjà. Aquesta predisposició fa que tracti sovint el tema ferroviari: des de puntuals aspectes a través de la premsa, fins a elaborar un projecte de traçat ferroviari, repartit en tres propostes, que va adreçar al Ministeri de Foment i a la Mancomunitat de Catalunya. En tots els casos amb documentats arguments, demostrant coneixements tècnics i econòmics, i la majoria de vegades molt sentit comú aplicat al territori del qual parla i coneix.

Com exemples, apareix la qüestió ferroviària al ja comentat *“Figueras en lo porvenir”*, o a *Los Santuarios Católicos*, on descriu amb detall i lloa les excel·lències dels ferrocarrils agafats en els seus viatges, comparant-los a l'alça amb els d'aquí, i recull periòdicament a la secció «Miscelania», la inauguració de noves línies europees, i el seu material rodant.

Però on fa patent el seu coneixement i la visió de futur del mitjà és en la proposta que l'any 1918⁸⁸ va adreçar al ministre de Fomento i a la Mancomunitat de Catalunya de tres trajectes ferroviaris importants per a Catalunya i amb incidència especial per a l'Empordà. En aquell moment, a Espanya no existia una empresa única,⁸⁹ sinó que l'Estat promovia trajectes, posant-los a subhasta, i autoritzava, o no, propostes d'empreses privades del sector.

La proposició va ser editada en un llibret,⁹⁰ que inclou un mapa amb els tres itineraris. FortUNET hi reconeix que el seu no és el treball d'un professional, i de fet es limita a un enunciat teòric –però raonat– de traçats, encara que incideix en aspectes tècnics com ara els amples de via o la tracció vapor/elèctrica.

En el pròleg, constata la insuficiència de la xarxa espanyola i que no s'ha executat res del previst al Pla de Ferrocarrils secundaris de 1905, que, entre altres, incloïa la línia Olot-Roses. FortUNET remarca la conveniència del ferrocarril per a propiciar *“la expansión comercial para llegar a ser España, una potencia europea”*. Mirant el continent, pren com a model els trens de Suïssa i d'Itàlia per aconseguir una xarxa més densa entre Irún i Portbou, i des de l'Ebre als Pirineus, que ajudaria a intensificar –diu– el trànsit de tota la península, i a la vegada reduir les distàncies entre el centre d'Espanya i la major part d'Europa.

88. La data, que no figura a l'edició, la cita l'autor a *La Veu de l'Empordà*, (16 de maig de 1925), núm. 1.075, p. 5.

89. RENFE es va crear el 1941, i FEVE no ho va ser fins al 1965.

90. Rosendo FORTUNET I BUSQUETS. *Al ministro de Fomento y a la Mancomunidad de Cataluña: ferrocarril complementario de Balaguer a Figueras, ferrocarril estratégico de Blanes al Perthús, tranvía eléctrico de Figueras a Llansá*. Estudio proyecto sobre tan importantes vías. Barcelona. Imprenta de E. Subirana (19-?) [BFC]

Les propostes dels tres traçats són:

Ferrocarril complementario de Balaguer a Figueras. De Balaguer aniria cap a Berga, Ripoll, Olot, Besalú, Vilafant i Figueres, amb una longitud de 195 quilòmetres. La novetat és que unifica traçats ja planificats, de tal manera que hi hauria una sola empresa, amb el mateix material i la mateixa organització que permetria reduir les despeses generals en un 25 per cent, i els viatgers no haurien de fer transbord. La via hauria de ser de l'ample ibèric (167 cm) malgrat que *"lo ideal seria la adaptación de nuestras vias a las del extranjero aspiración poco menos que imposible en el presente estado de cosas"*. També recomana la tracció elèctrica, per ser més econòmica i més ràpida, tal com s'ha aprovat a França. *"Sin sentar plaza de profeta –diu– puede facilmente adivinar-se que la electrificación es solo cuestión de tiempo i tan pronto como termine la guerra se irá imponiendo este sistema"*.⁹¹

Ferrocarril estratégico de Blanes al Perthús. Parteix de dos projectes que fa temps estant proposats: Olot - Roses i Blanes - Vilajuïga, dels quals critica que creuin la comarca apartats de la capital. Per a ell, a Figueres i a bona part de la comarca li convé que no acabi a Vilajuïga (*"estación sin importància"*) i menys a Llançà, com han demanat els ajuntaments del cap de Creus, sinó que la solució més pràctica i beneficiosa és, a partir de Sant Pere Pescador, prolongar el traçat per Figueres i la Jonquera, en direcció el Perthús (110 km) perquè *"en un dia no lejano"* pugui enllaçar amb la francesa d'Elna a Arles-Sur-Tech potenciant les relacions que ja hi ha entre l'Empordà, el Rosselló i el Vallespir. Per reforçar els seus raonaments, especula amb els equilibris que haurien de fer els viatgers amb una solució o altra, per acabar construint el relat *"Recorriendo la nueva línea"* en el qual convida el lector a fer *"un rapido viaje por la misma"* al llarg de dotze pàgines de pura literatura.⁹²

Tranvía eléctrico de Figueras a Llançà. Si Balaguer - Figueres no tingués la consideració de les autoritats, tot i l'interès que ha provat, i per contra es plantegés un secundari Balaguer - Roses / Llançà, queda clar que, per costos i manteniment, només podria ser d'ample ibèric fins a Figueres. Per satisfer l'aspiració dels pobles del final, la solució més racional i més econòmica –sosté– seria un tramvia elèctric de Figueres a Llançà per tal de satisfer aquesta part de la comarca i afavorir la sortida al mar dels habitants de la Garrotxa.

L'itinerari d'aquest tramvia, d'uns 38 km, seria: Figueres (castell de Sant Ferran), Figueres (ciutat), Vilatenim, Vila-sacra, Castelló, Roses, Cadaqués, la Selva de mar, el Port de la Selva, la Vall de la Santa Creu, Llançà (vila), Llançà (estació). Remarca que també seria *"un verdadero tranvia de turismo"* comparant-lo altra vegada amb els europeus, com ara Niça, amb la qual cosa el tramvia convertiria la zona en la preferida per l'estiueig.

91. Obra citada, p. 20.

92. Obra citada, p. 35.

A MENA DE CLOENDA

Vist tot el que s'ha explicat, és evident que Mn. Rossend Fortunet va ser alguna cosa més que l'autor d'uns Pastorets. Tot i així la resta de la seva obra és desconeguda. La seva figura, oblidada. La seva visió de la ciutat i la comarca ha estat ignorada, tot i ser, en molts aspectes, un avançat al seu temps.

Quina pot ser la causa? En comparació amb els seus companys sacerdots, Rossend Fortunet tingué l'infortuni de morir com ells durant la Guerra Civil, però a casa seva. Per això, quan acabat el període bèl·lic es recordarà als "*caídos por Dios y por España*", mossen Fortunet no hi serà inclòs. Un mes just després de la caiguda de la ciutat, el ple municipal dedica el nom de dos carrers a Pere Arolas i Agustí Burgas.⁹³ Fortunet va haver d'esperar fins a l'any 2007, a tenir una humil placa al carrer de Peralada, recordant el lloc on va néixer.⁹⁴

El Patronat de la Catequística el va tenir present puntualment –el seu germà Frederic va ser-ne president de 1928 a 1959– quan el 10 de març de 1940 va organitzar una "*velada necrològica*"⁹⁵ en què se l'homenatjà juntament amb Mn. Burgas. Amb aquest motiu, *Vida Parroquial*, portaveu del Patronat, l'inclou en la sèrie de recordatoris/semblances que fa dels sacerdots executats a l'inici de la guerra, però deixant ben clares les diferències, i les "similituds": "*Mossèn Rosendo Fortunet Busquets no es, ciertamente, una víctima cruenta del marxismo; falleció, empero, en 23 de Abril de 1938, víctima de los sufrimientos morales que debió soportar bajo el dominio de los enemigos de Dios y de la Patria.*"⁹⁶ Després, la seva figura es va esvaint fins a desaparèixer, sobretot a partir de la mort del seu germà.⁹⁷

En arribar la democràcia i la il·lusió per rescatar la memòria, es recuperen i potencien els seus Pastorets, però la resta de paràgrafs i pentagrames escrits, fins i tot la personalitat del propi autor, continuen oblidats, segurament per la seva condició de sacerdot i la seva ideologia conservadora.

CONCLUSIONS

Més enllà d'aquestes consideracions, aquest inventari justifica dur a terme un treball historiogràfic sobre la seva persona en el marc més ampli dels sectors catòlics de Figueres i de l'Empordà, que està per fer.⁹⁸ Queda clar el seu vincle amb l'integrista Centre de Catòlics, en el marc del qual fa les seves primeres aparicions

93. AMF. Ajuntament de Figueres. Acta ple municipal del 8 de març de 1939.

94. *Hora Nova* (1 de maig de 2007), núm. 1.614, p. 2.

95. *Vida Parroquial* (8 de març de 1940), núm. 220, p. 4.

96. *Vida Parroquial* (8 de març de 1940), núm. 220, p. 1.

97. *Vida Parroquial* (8 de setembre de 1966), núm. 1.399, p. 1.

98. O per editar, ja que un treball sobre el "Centre Catòlic de Figueres i Lliga d'Acció Social", original d'Albert Testart Guri, està en procés de publicació.

públiques (com a músic, i com a predicador) i de retorn a Figueres manté un estret vincle amb el Patronat de la Catequística Parroquial, si bé no molt directe –qui sap si a causa de la malaltia– però sí que a través del seu germà, que n'era el president. També queda per estudiar el seu pas pel seminari de Girona, i la influència que sobre ell podria haver exercit Tomàs Sivilla, bisbe de la diòcesi de 1878 a 1906, el qual, malgrat la seva posició considerada “moderada”, va assenyalar Figueres i l'Empordà com un dels llocs on combatre el laïcisme. Sivilla, nascut a Calella, va ser qui va nomenar Fortunet organista d'aquesta població, en la qual –com s'ha apuntat– va viure l'època de més activitat a través de la premsa i l'acció pastoral des del *Fomento de las Peregrinaciones*.

ARXIU CONSULTATS

- Arxiu Associació *Músics per la Cobla*
- Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà [ACAE]
- Arxiu de la Confederació Sardanista de Catalunya
- Arxiu Diocesà de Girona [ADG]
- Arxiu Històric Municipal de Calella
- Arxiu Municipal de Figueres [AMF]
- Arxiu Municipal de Castelló d'Empúries
- Arxiu de la Parròquia de Calella
- Arxiu de l'Escola de Música de Castelló d'Empúries / Cobla *Els Rossinyolets*
- Biblioteca Carles Fages de Climent de Figueres [BFC].

